

LAGT TIL RÆTTIS: Eydna Skaale

Gomlu føroysku jólasíðirnar

SUM HALDA ENN Í DAG

Um ikki at bera jólini útaftur

Blíðskapur og jól hanga saman. Vit geva okkum stundir at vitja hvønnannan hesa tíðina, men vit leyða eisini inn á gólvíð – serliga dagarnar undan jólum – tá vit bera gávur út til familju og vinir og ynskja gleðilig jól.

Tá er týðningarmikið at vit ikki bera jólini útaftur – tað merkir, at vit ikki fara tómhent útaftur. Gamalt var, at um gestir – eisini teir, sum bara stukku inn á gólvíð – fóru tómhent útaftur, bóru teir jólini við sær avstað. Og tað er ikki lukkuligt.

Hóast stundir ikki eru til tann stóra og hugnaliga drekkamunnin við tíggjutals

smákøkum og konfektssløgum afturvið, so kann ein mandarin ella ein karamella, sum verður stungin í hondina, gera allan munin, so jólini framhaldandi vera verandi eftir í húsinum.

Men tað er ikki nóg mikið, at tað verður boðið – gesturin má undir ongum umstøðum fara tómhentur avstað aftur. Tað er tí ikki lukkuligt at siga nei takk, hóast vit øll munnu vera full uppundir anga hesa tíðina. At taka av tí, sum verður boðið, er ein alneyðug skylda – um ikki annað, so fyri ikki at bera jólini útaftur.

At verða jólaskekil

Ein jólaskekil er eitt barn, sum er flongt undan ella á jólum. Tað var hildið at vera stór skomm at verða jólaskekil, og tað var eisini nýtt sum ein hóttan, fyri at fáa børnini at vera góð.

– Um tú ikki gevst í stundini, endar tað við, at tú verður jólaskekil!

Nú munnu tað vera fá børn, sum ræðast hóttanir um at verða flongd, tí tað er sum kunnugt ikki loyvt.

Men man kundi kanska hugsað sær, at jólaskekilin í dag varð tað barnið, sum skikkar sær so mikið illa, at i-paddurin verður tikin frá tí. Tað er helst ein hóttan og ein skomm, sum dagsins børn betri skilja, og sum tey vilja gera alt fyri at sleppa undan at uppliva.

Jólaknettir

Tey royndu av øllum alvi at sleppa á flot, fyri at tryggja sær jólaknettini, soleiðis, at tey skuldu fáa okkurt fekst á jólum.

Aftansfiskur var tiltikin, og jóladag borðreiddu tey, ið áttu kjøt, við tí – antin gás ella røstum kjøti. Men at fáa fekst hesa ársins tíð var forkunnugt, og tí var nóg lagd fyri, so at jólaknettini skuldu koma í hús. Jólaknettini vóru oftast etin annan dag.

Í dag eru ikki bert jólini, men allur desember mánaður – við øllum jólaborðhaldunum, ið har til hoyra – tjoikkaður av kjøti og sós. Eftir øll jólaborðhaldini koma sjálvi jólini við gás, dunnu, røstum kjøti, steikum og øðrum tungum døgverðum, og tað er tí vælsignað fyri bæði kropp og sál at fáa ein døgverða við feskum fiski omaná alt jólákjótíð.

Jólatrøll

Eru øll handalig arbeiði, sum ikki eru liðug áðrenn klókan 18 jólaaftanskvöld. Jólatrøllini vórðu hongd upp til spott og speð, og tískil kýttu fólk seg av øllum alvi, fyri at fáa tað frá hondini, sum tey vóru byrjað uppá.

Jólatrøllið er ein góð áminning um, at vit ikki skulu byrja uppá meiri, enn vit klára at gera liðugt – serliga hesa ársins tíð, tá vit øll hava meiri enn nóg mikið. Raðfesting er lykilin, og tað sum ikki náa, skulu vit bara lata vera ógjørt – jólini verða heilt víst eins góð allíkavæl.

Jólavættrar

Langt áðrenn jólamaðurin flutti til Føroya, búleikaðust vættrar og huldufólk her. Huldufólkini vóru grá, og vættrarnar vóru eisini í gráum klæðum, men høvdu reyða hógvu og skegg. Sum heild livdu føroyingar í sátt og semju við bæði huldufólk og vættrar, men tey vóru hevnisom, um onkur gjørdi teimum ónáðir ella ikki fór væl við teimum. Vættrarnar búðu í steinum og hjálptu fólki, sum vildu teimum væl.

Nógv seinni kom jólamaðurin til Føroya, og hann var tá ikki í reyðum klæðum, men í koti og knæbuksum. Hann búði hvørki í Grønlandi ella á Norðpólinum, men í fjøllunum.

At fara væl um umhvørvið fer helst aldri av móta – og tað gera jólavættrarnar – ella jólamaðurin fyri tann saks skyld – vónandi heldur ikki.